

به نام خدا

مشکلات تحصیلی مدارس ابتدایی در مناطق روستایی

مؤلف :

محبوبه عسکری سیچانی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: عسکری سیجانی، محبوبه، ۱۳۵۳-
عنوان و نام پدیدآور: مشکلات تحصیلی مدارس ابتدایی در مناطق روستایی / مولف محبوبه
عسکری سیجانی.

مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۱۰۹ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۵۷۵-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۰۳ - ۱۰۹.

Rural schools -- Iran

موضوع: مدرسه‌های روستایی -- ایران

Education, Elementary-- Iran

آموزش ابتدایی -- ایران

Rural school dropouts -- Iran

افت تحصیلی در مدارس روستایی -- ایران

Education, Rural -- Iran

آموزش روستایی -- ایران

رده بندی کنگره: LB۱۵۶۷

رده بندی دیویی: ۳۷۹/۱۷۳۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۷۹۵۸۳

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: مشکلات تحصیلی مدارس ابتدایی در مناطق روستایی

مولف: محبوبه عسکری سیجانی

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زبرجد

قیمت: ۸۸۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۵۷۵-۸

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

Chaponashr.ir

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه .....
مقدمه	۵
مشکلات تحصیلی مدارس ابتدایی در مناطق روستایی.....	۹
اهداف آموزش و پرورش دوره ابتدایی	۹
ویژگی های کودکان در دوره ابتدایی	۱۱
آموزش در مدارس روستایی	۱۳
کیفیت آموزش در مدارس روستایی	۱۶
تحصیل آسان رویای دانش آموزان روستایی.....	۲۰
افت تحصیلی در مدارس روستایی	۲۴
عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و مردودی در مدارس روستایی	۲۸
تاثیر مدرسه بر ترک تحصیل	۲۹
تاثیر معلم بر ترک تحصیل	۳۰
تاثیر محرومیت های محلی و جغرافیایی و توزیع نامناسب امکانات آموزش بر ترک	۳۰
عوامل اجتماعی و تاثیرات آن بر روند آموزشی	۳۱
پیامدهای افت تحصیلی و مردودی	۴۲
کلاس های چند پایه در روستا	۴۶
علل و شرایط وجود کلاس های چند پایه در روستاها	۴۶
مشکلات اساسی در کلاس های چند پایه	۴۷
معایب و مشکلات کلاس های چند پایه	۴۹
آسیب های تحصیلی کلاس های چند پایه در روستا	۵۲
مشکلات تحصیلی دانش آموزان دوزبانه روستایی در مقطع ابتدایی	۵۵
زبان مادری یا زبان آموزشی؟	۶۶
جای خالی مدارس دو زبانه ا.....	۶۷
لزوم اجرای سیاست بومی گزینی معلمان	۶۸
پیش دبستانی اجباری برای آموزش زبان ملی	۶۹

۷۰	..... دانش آموزان باز مانده از تحصیل در مدارس روستایی
۷۹	..... ضرورت اصلاح سیاست‌های تعلیم و تربیت در روستا
۸۱	..... اصلاح سیاست‌های کلان تعلیم و تربیت روستایی
۸۳	..... ضعف عدالت آموزشی در مدارس مناطق روستایی محروم
۸۴	..... دلایل اهمیت بررسی سیستم عدالت آموزشی در کشور
۸۴	..... رابطه عدالت آموزشی و نشاط تحصیلی
۸۵	..... اهداف سیستم عدالت آموزشی
۸۵	..... مشکلات سیستم آموزشی در مناطق محروم کشور
۸۶	..... آسیب‌های عدم برقراری سیستم عدالت آموزشی در نظام آموزشی کشور
۸۶	..... راهکارهای هم سطح سازی و کیفی سازی مدارس
۸۸	..... تاثیر کمبود امکانات آموزشی در مناطق روستایی بر میزان یادگیری دانش آموزان
۸۹	..... پابرجایی آموزش حضوری در مناطق روستایی در نبود امکانات مجازی
۹۰	..... شناسایی چالش‌های مدیران مدارس روستایی
۹۲	..... درون مایه‌های فرعی فردی
۹۳	..... درون مایه‌های فردی سازمانی
۹۶	..... درون مایه‌های فرعی فراسازمانی
۱۰۰	..... اولویت‌های کاری آموزش و پرورش در مدارس روستا
۱۰۳	..... منابع و مآخذ

مقدمه

در طول دو دهه ی اول قرن بیست و یکم، سوالات مربوط به نقش مدارس در جوامع به عنوان موضوعات اصلی برای مقابله با چالش های آینده مطرح شده است. مدارس به عنوان نهادهای مهمی در جوامع که دانش آفرینی را در بین نسل جوان ایجاد می کنند و به عنوان ساز و کاری برای توسعه ی شهروندان جوامع تعریف می شوند. بسیاری از کشورهای کم درآمد نیز متوجه شده اند که باید اولویت های خود را معطوف به آموزش و پرورش بگردانند و این امر چنان اهمیت یافته است که میانگین افزایش منابع دولتی اختصاص یافته به امر آموزش و پرورش در برخی کشورها در مدت پنج ساله به حدود بیست درصد رسیده است. با توجه به اهمیت مدارس، بیش از ۲۵ سال است که پژوهشگران بهترین شیوه های فعالیتی را که توسط مدارس موفق استفاده می شود را شناسایی کرده اند؛ اما با این حال، تحقیقات کمی در مورد سیستم های مدارس روستایی وجود دارد. مدارس در جوامع روستایی از اهمیت ویژه ای برخوردار هستند؛ زیرا آن ها اغلب فقط یکی از چند مؤسسه ی فعال در محیط روستایی هستند، از این رو مدارس روستایی می توانند بافت اجتماعی و فرهنگی جامعه روستایی را تغییر دهند. هر چند بهره وری اقتصادی همچنان مسئله ی مدارس روستایی است، اما اراده سیاسی کمی برای تعطیلی این دسته از مدارس وجود دارد، زیرا آنها یک جامعه روستایی را حفظ می کنند و با ایجاد کلاس های کوچک و چند پایه و ایجاد شرایط، سعی در شکوفایی دانش آموزان روستایی دارند. از طرفی دانش آموزان این مدارس نیز با شرکت در برنامه های آموزشی، فعالیت های فوق برنامه و فعالیت در امور خانواده به اقتصاد روستایی کمک می کنند. مدارس روستایی تقریباً در هر کشوری در سراسر جهان وجود دارند و آنها در مأموریت خود برای آموزش دانش آموزان ساکن در مناطق دور افتاده با چالش های منحصر به فردی روبه رو هستند. دلیل این امر حضور این مدارس در بستر

و شرایط خاص خود است، زیرا مناطق روستایی معمولاً دورافتاده و نسبتاً توسعه نیافته هستند، در نتیجه، بسیاری از مدارس دارای مشکلات و چالش‌های خاص خود هستند. مدارس روستایی با چالش‌های شدیدی روبرو هستند که مختص محیط آنها است. کمبود علاقه‌ی والدین به آموزش کودکان، بودجه ناکافی دولت، کمبود منابع، معلمان کم‌صلاحیت و آموزش چند پایه از موانع آموزش مهم است. این چالش‌ها را می‌توان به منابع متعددی، از درون ساختارهای مدرسه و از محیط خارجی، از جمله جوامع محلی و مقامات آموزش و پرورش نسبت داد. اما با وجود چالش‌ها و مشکلات متعدد مدارس روستایی، تحقیقات نشان داده است که مدارس روستایی می‌توانند مزایایی بسیاری از جمله ارتباط قوی با جامعه و احساس مکان داشته باشد، که هر دو چشم‌انداز نیازهای مدرسه و خانواده‌ها را فراهم می‌کنند. چالش‌های ویژه‌ای که مناطق مدارس روستایی با آن روبرو هستند عبارتند از: چالش‌های مالی مرتبط با ابعاد بزرگ جغرافیایی، مجوزهای ملی و تأثیر آنها بر جو مدرسه، گروه‌های علاقه‌ی ویژه‌ی جامعه محلی و هدایت مؤثر از طریق سیاست‌های جامعه برای تخصیص اعتبار و اعمال قدرت. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، در مراکز آموزشی روستایی عدم آگاهی کافی از چالش‌ها و مسائل حوزه‌ی کاری مدیران مدارس است. از سوی دیگر مشکلات سازمانی و محیطی که اغلب مدیران، خصوصاً در مدارس با آن مواجه هستند، می‌تواند شرایط را از این هم بدتر نماید به گونه‌ای که تبدیل به مهم‌ترین دغدغه ذهنی مدیران شده و آنها را از نقش رهبری و پرداختن به مسیر تعالی دور و تبدیل به جریان صرف بخشنامه‌ای کند. بنابراین، برنامه‌ریزی برای آماده‌سازی مدیران مدارس و حمایت از مدیران فعلی مدارس برای سیاست‌گذاران آموزشی از اهمیت اساسی برخوردار است. انجام این کار به طور خاص برای مدارس مناطق روستایی، که به مدیرانی با توانمندی‌های خاص نیاز دارند بسیار حائز اهمیت خواهد بود. همچنین ضرورت آشنایی عوامل اداری و آموزشی مدارس، با مشکلات و تنگناهای تحصیلی بیش از پیش مشهود است. معلمان برای این که بتوانند با موفقیت به امر آموزش و پرورش بپردازند؛ نیاز به شناخت دانش‌آموزان و آگاهی نسبت به نقاط ضعف و قوت یادگیرندگان و

عناصر مرتبط با آموزش دارند. به نظر می‌رسد دوران و روزگار کسانی که بخواهند بدون توجه به نیازهای دانش‌آموزان و ابعاد رشدی آنان و تعامل عوامل گوناگون صرفاً با تکیه بر دانش خود به آموزش و پرورش بپردازند، پایان یافته است. تعلیم و تربیت انسان از بدو پیدایش بشر مورد توجه بوده؛ اما اهمیت آن در قرون اخیر به طور فزاینده‌ای آشکار شده است. در حال حاضر آموزش و پرورش، کلید توسعه جوامع محسوب می‌گردد؛ و موفقیت و سعادت ملت‌ها به کیفیت تعلیم و تربیت بستگی دارد، بدون تردید آینده هر کشوری را می‌توان از سیمای کنونی آموزش و پرورش آن دریافت کرد.

مشکلات تحصیلی مدارس ابتدایی در مناطق روستایی

اهداف آموزش و پرورش دوره ابتدایی

در پیش نویس برنامه اول توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی ایران هدف از آموزش و پرورش دوره ابتدایی این گونه اعلام شده است: "پرورش فضای دینی و اخلاقی در دانش آموزان و کمک به رشد و خلاقیت آن ها، پرورش قوای جسمانی دانش آموزان، آموزش نکات بهداشتی به منظور رعایت مسایل بهداشتی در خانواده و جامعه، آشنا کردن کودکان و عادت دادن آنها به زندگی جمعی خارج از خانواده و آشنا کردن آنان به اطاعت از قانون" به طور کلی اهداف دوره ابتدایی در مقوله های زیر طبقه بندی می شوند، که دانش آموزان بایستی در پایان دوره تحصیلی به این اهداف دست یابند.

اهداف اعتقادی

آشنایی و اعتقاد نسبت به اصول دین، دوست داشتن خداوند، آشنایی با زندگی انبیاء اولوالعزم به ویژه حضرت محمد(ص) و معصومین و دوست داشتن آنها، آشنایی با معنای معاد و پاسخگو بودن انسان نزد خداوند، احترام به اولیاء دین، بزرگان و شخصیت های اسلامی، آشنایی با معنای تولی و تبری، روخوانی و از حفظ خواندن برخی سوره های قرآن، آشنایی با ترجمه برخی از سوره های قرآن و برخی از احادیث ساده، درست خواندن نماز و آشنایی با احکام ضروری، آشنایی با مسایل مربوط به سن تکلیف (برای دختران)، آشنایی با حلال و حرام و رعایت احکام مربوط به آن.

اهداف اخلاقی

راستگو و امین بودن، مودب و مهربان بودن، پایبندی به عهد خود، احترام به بزرگترها و اطاعت از والدین، شجاع و صبور بودن، دوست داشتن پاکیزگی، انجام دادن تکالیف روزانه، تلاش برای رسیدن به موفقیت، داشتن ظاهری آراسته، امیدوار بودن، بخشنده بودن، ناپسند خود.

اهداف علمی و آموزشی

کنجکاو نسبت به شناخت پدیده ها، داشتن مهارت در فکر کردن، شنیدن، گفتن، بیان مقصود، خواندن، نوشتن و حساب کردن. آشنایی با زبان فارسی و استفاده از کتاب و روزنامه. آگاهی نسبت به اهمیت اطلاعات و اطلاع رسانی. آشنایی نسبت به ارزش علم.

اهداف فرهنگی، هنری

توجه و دوست داشتن زیبایی های طبیعت، از زیبایی موجود در طبیعت الگو گرفتن، لذت بردن از آثار هنری، نشان دادن خلاقیت هنری در انجام فعالیت ها، دوست داشتن سنت ها، آشنایی با برخی از آثار هنری، علاقه مندی نسبت به خواندن اشعار و قصه های مناسب، ارزش قائل شدن به آداب فرهنگی و اجتماعی اسلامی - ایرانی.

اهداف اجتماعی

آشنایی با وظایف خود در قبال خانواده، دوستان و همسایگان. کمک به اعضای خانواده و احترام به والدین. قانع بودن و رعایت حقوق دیگران. استفاده از راه های درست برای به دست آوردن حق خود. دوستی و کمک به همکلاسان، شرکت در فعالیت های گروهی و عمل به مقررات مدرسه. پذیرفتن انتقاد و محترمانه از دیگران انتقاد کردن. قدردانی از دیگران. رعایت آداب سخن گفتن. علاقه به خدمت کردن به میهن و مردم.

اهداف زیستی

استفاده درست از قوای بدنی، رعایت بهداشت فردی و اجتماعی، تلاش در جهت حفظ محیط زیست، افزایش قابلیت های جسمی به وسیله تمرین ها و بازی های مناسب، رعایت نکات ایمنی.

اهداف سیاسی

آشنایی با نظام جمهوری اسلامی ایران، احترام به پرچم کشور و خواندن سرود ملی، آشنایی با زندگی بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، درک اهمیت استقلال و آزادی، علاقه مندی نسبت به حکومت دینی، همبستگی با اقوام مختلف ایرانی، دوست داشتن افراد عدالت خواه و حق طلب، آشنایی با سران کفار و مشرکین صدر اسلام، آشنایی با مفهوم وحدت و امنیت ملی.

اهداف اقتصادی

احساس تنفر از تن پروری، بیکاری و راحت طلبی، تلاش در حفظ اموال عمومی به عنوان ثروت ملی و استفاده درست از آنها.

ویژگی های کودکان در دوره ابتدایی

معلمان و مربیان این دوره را دوره آموزش مقدماتی و یادگیری اصول و مبادی علم و دانش نام گذاری می کنند و روان شناسان از این دوره با عنوان سنین گرایش به دسته و گروه، سن خلاقیت و سن بازی یاد می کنند .

پیاژه این مرحله از رشد را مرحله عملیات عینی نام گذاری کرده است. و معتقد است کودک در این مرحله توانایی انجام اعمال منطقی را کسب می کند اما این اعمال را با امور محسوس و عینی می تواند انجام دهد نه با امور فرضی و پدیده های انتزاعی. از رویداد های مهم این مرحله درک مفهوم بقای ماده ، عدد، وزن و حجم توسط کودک است. از دیگر توانایی های کودک در این مرحله، توانایی طبقه بندی کردن، ردیف کردن و کار با اعداد می باشد. فروید نیز این مرحله از رشد را مرحله نهفتگی و رکود می نامد.

در این مرحله شاهد کاهش تعارض ها هستیم و کودک برای پذیرش زندگی اجتماعی و رعایت اصول اخلاقی آماده می گردد.

همچنین ویگوتسکی معتقد است از سن ۷-۶ سالگی به بعد گفتار درونی در کودکان شکل می گیرد گفتار درونی به اندیشه و رفتار انسان جهت می دهد و در همه کارکرد های عالی ذهن موجود است. او دو نوع سطح رشد را مطرح می کند، سطح رشد فعلی و سطح رشد بالقوه. توانایی کودک در حل مسائل به طور مستقلانه معرف سطح فعلی رشد او و توانایی در حل مسائل با کمک دیگران نشان دهنده سطح رشد بالقوه او است. او معتقد است که محیط اجتماعی، تعیین کننده فرایند رشد شناختی است، بنابر این معلم در بالا بردن سطح رشد شناختی یادگیرندگان نقش بسزایی دارد، و مدارس باید زبان را یک موضوع محوری تلقی کرده و معلمان در آموزش زبان جدیت بیشتری به کار بندند. همچنین اریکسون سنین ۱۱-۶ سالگی را با عنوان «سازندگی در مقابل حقارت» معرفی می کند. در این مرحله دانش آموزان در مدرسه قابلیت همکاری با دیگران را پرورش می دهند. در صورتی که دانش آموز در خانه، مدرسه و در روابط خود با همسالان تجربه های ناخوشایندی بدست آورد، احساس حقارت و بی کفایتی خواهد کرد. در این سن اگر به کودک اجازه داده شود که شخصاً کارهایش را انجام دهد واز طرف اطرافیان مورد تشویق قرار گیرد، کودک سخت کوش می شود و میل به ساختن در او به وجود می آید اما اگر اطرافیان فعالیتهای کودک را محدود کنند و از کارهایش مداوم انتقاد کنند، کودک احساس حقارت خواهد کرد.

رشد بدنی در این دوره آهسته و مداوم است، اما به طور کلی نسبت به سال های بعد سریع تر می باشد در این دوره بد نشستن، قوز کردن و ناموزونی بدن شایع است. در این سن کودکان از عواطف و احساسات سرشاری برخوردارند اما از نظر احساسی بی ثبات هستند. علاقه مند شرکت در فعالیت های اجتماعی هستند و میل به استقلال طلبی در آنها افزایش می یابد. در این دوره از فعالیت های فردی کاسته شده و به بازیهای گروهی و فعالیت های با قاعده گرایش پیدا می کنند. افکار به تدریج منظم می شود و اشتیاق زیادی به یاد گیری دارند. تفکر ایده آل نیز یکی از مشخصات این دوره

است و حس خلاقیت و ابتکار در آنها به طور جدی برانگیخته می شود. در این دوره تشویق عامل مهمی در یادگیری است. در این دوره احساس مالکیت در کودکان قوی تر است. یادگیری مهارت های حرکتی دقیق تر و پیچیده تر و هماهنگی چشم و دست کامل می شود. قواعد را درک و رعایت آنها را لازم می داند و قدرت درک علت امور طبیعی را به تدریج پیدا می کنند. رفتار آموزشی و پیشرفت تحصیلی کودکان متأثر از چگونگی تأمین نیازهای روانی - اجتماعی و برخورداری آنها از بهداشت روانی و تعادل حیاتی است.

آموزش در مدارس روستایی

آموزش و پرورش در مناطق روستایی از مسائل اساسی توسعه در پیشرفت و آبادانی روستاها محسوب می شود. نگاه حداقلی به تاثیر آموزش و پرورش روستایی در پیشرفت اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مردم روستا سبب شده است تا وقتی صحبت از تحول در آموزش و پرورش روستایی به میان می آید، صرفاً نگاه ها در آموزش های خاص برای دانش آموزان روستایی محدود می شود و کم تر یک نگاه جامع و آینده نگر در این زمینه مطرح می شود. بیش تر این نگاه ها معطوف به عدم مهاجرت جوانان نخبه روستایی به شهرها بوده که همین امر در بسیاری از مواقع موجبات سرخوردگی آن ها را فراهم کرده است و در بیش تر موارد نیز نسخه های کوتاه مدت برای آموزش و پرورش روستایی تجویز شده است که بیش تر نقش تسکین دهنده را بر عهده داشته و کم تر توانسته راهگشای حل مسائل کلیدی در این حوزه باشد. سال هاست بدون توجه به جوانب اساسی و گوناگون آموزش و پرورش و تاثیر تعیین کننده ای که می تواند در پیشرفت اقتصادی-اجتماعی و بهبود زندگی روستاییان داشته باشد، آموزش هایی خاص به مناطق روستایی داده شده است ولی این آموزش ها عمدتاً نتوانسته در زندگی روستاییان خصوصاً در جهان سوم تاثیر اساسی بگذارد. هیومل، در این زمینه می نویسد: «از ویژگی های آموزش و پرورش فراهم شده در مدارس روستایی جهان سوم، سازگاری ضعیف اغلب آنها با نیازهای مردم کشاورز است. مدرسه روستایی در جهان سوم به جای

اینکه ابزار قدرتمندی برای پیشرفت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی باشد، نسبت به مقاصدش خیلی نامناسب انطباق یافته و از نظر آموزش، کم توسعه باقی مانده است و تجهیزات و کم و ناکافی و مدیریت غیر کارآمدی دارد و به یک عامل توسعه نیافتگی تبدیل شده که باعث جدایی و رها سازی نیروهای باسواد روستایی را با اجبار و اکراه، بدون بهبود کیفیت اقتصادی-اجتماعی روستا و دگرگونی وضعیت کشاورزی مردم آن، کاری نامناسب و از نوع آموزش و پرورش غلط در مناطق روستایی می داند و توجه دقیق به برنامه های آموزشی و درسی و پیوند آن با زندگی روستایی را توصیه می کند. نواحی روستایی در زمینه آموزش که یکی از زیرساخت های توسعه انسانی است، دارای عقب ماندگی زیادی نسبت به مناطق شهری هستند. آموزگاران در مناطق روستایی از افرادی هستند که به طور چهره به چهره و مستقیم با دانش آموزان ارتباط دارند و آنها را با اجتماع اطراف و دنیای پیرامونشان بیش تر آشنا می کنند. و در سرنوشت تحصیلی و شغلی آنان به نحوی موثر هستند. دانش آموزان روستایی، به فرهنگی که حاصل شرایط اقتصادی و اجتماعی آنان است و باعث ایجاد نظام زندگی یا فکری و حتی زبان خاصی برای آنها شده است، به شدت وابسته و پایبند هستند. این وابستگی که نقش بسیار مهمی در برقراری ارتباط میان آنها و آموزگاران دارد، ممکن است به آسانی یا به طور کامل درک نشود. و برقراری ارتباط سالم و همدلی آنان را دچار مشکل کند. بنابراین مربیان و آموزگاران روستایی باید با مسائل فرهنگی و شیوه های ارتباطی مردم منطقه ای که در آن تدریس می کنند، کاملاً آشنا باشند و به طور دقیقی آنها را رعایت کنند.

از آنجا که تدریس در روستا اقتضائات خاص خود را دارد، شناخت از شرایط محیطی، فرهنگی، اقتصادی و ... روستای محل خدمت، کمک بسیاری به موفقیت معلمان می کند. اما نومعلمان معمولاً بدون این شناخت پا به روستا می گذارند و با چالش های بسیاری رو به رو می شوند. با وجود اینکه معلم، فرزند روستا بوده اما ایشان هم با چالش هایی مواجه شدند. یکی از این مشکلات، رفت و آمد در جاده های نابسامان روستایی است. همچنین کلاس های مدارس روستایی اغلب به صورت مختلط تشکیل می شوند. و

همین امر برای معلم و دانش آموزان روستا، مشکلاتی را ایجاد می کند. و مزایای کلاسی تک جنسیتی را از آن ها می گیرد. در مدارس تک جنسیتی، یک دست بودن کلاس موجب می شود نیازها و استعداد های دانش آموزان، تغییر پذیری کمتری داشته باشد. پر واضح است که این عامل موجب می شود، معلم در اداره ی کلاس و روش های تدریس خود موفق تر عمل کند. در کلاس های تک جنسیتی در مقایسه با کلاس های مختلط، رفتارهای انضباطی کمتری وجود دارد. که این عامل نیز به نوبه ی خود می تواند در میانگین بیشتر معدل دانش آموزان تک جنسیتی، نقش داشته باشد. آموزش و پرورش روستایی پیچیدگی ها و ظرایف خاص خود را دارد که باید به صورت جامع و آینده نگر به آن نگرست. تحول در آموزش و پرورش روستایی نیازمند تحول در نگاه مسئولان تصمیم ساز و تصمیم گیر کشور است .

نگاه به آموزش و پرورش روستایی، در بسیاری از موارد معطوف به محرومیت زدایی است درحالی که نیروی انسانی ساکن در روستاها می توانند زمینه ساز پیشرفت و آبادانی کشور را فراهم کنند. آموزش و پرورش روستایی برخلاف آموزش و پرورش شهری پیچیدگی ها و ظرایف خاص خود را دارد که باید به صورت جامع و آینده نگر به آن نگرست. آموزش و پرورش روستایی باید به سمتی پیش برود که مردم روستا را برای زندگی در یک اجتماع بزرگ آماده کند و نباید این آموزش ها به سمتی برود که روستاییان را صرفا به عنوان تولیدکنندگان ماهر در راستای رفع نیازهای مردم شهر تربیت کند، بلکه مردم روستا باید در نقشه پیشرفت و آبادانی کشور، جایگاه خود را به درستی بشناسند و از حقوقی برابر با همه مردم کشور برخوردار باشند.

فاصله مکانی و زمانی بین شهر و روستا روز به روز کم تر می شود و فضای مجازی نیز در کاهش این فاصله نقش بسزایی دارد. دیگر مثل قدیم نیست که روستاییان در زمینه های مختلف وابسته به مردم شهرها باشند بلکه با توجه به زمینه هایی که در جهت آموزش در زمینه های مختلف برای آن ها فراهم شده است در بسیاری از موارد این مردم شهر هستند که وابسته مردم روستا هستند و به بیان دقیق تر در واقع هر شخصی

که توانسته بیش تر آموزش های متناسب با شرایط زندگی مدرن را یاد بگیرد موفق تر بوده و این موضوع ربطی به شهری یا روستایی بودن افراد نداشته است.

تحول در آموزش و پرورش روستایی نیازمند تغییر در نگاه مسئولان تصمیم ساز و تصمیم گیر کشور است که نگاه خود را به روستا از نگاه به مناطق محروم به سمت نگاه به مناطق مستعد برای شکوفایی تغییر دهند و روستا و شهر را در مقابل هم نبینند و بلکه مکمل هم در نظر بگیرند. نوع نگاه باید از برتری شهرها به روستا به سمت استفاده از تمام ظرفیت های شهری و روستایی در جهت پیشرفت و آبادانی روستاها تغییر کند. این تغییر نگاه سبب خواهد شد تا نگاه به آموزش و پرورش روستایی نیز یک نگاه همه جانبه باشد که اگر این اتفاق بیفتد اثرات خود را در اسناد و قوانین بالادستی خواهد گذاشت و اگر این قوانین و اسناد اصلاح شوند، زمینه لازم را جهت اثربخشی آموزش و پرورش روستایی در پیشرفت و آبادانی کشور فراهم خواهند نمود. مسئولان کشور باید به این نکته توجه کنند که شهر و روستا مکمل یکدیگر در جهت پیشرفت و آبادانی کشور هستند و پیشرفت و آبادانی کشور زمانی اتفاق می افتد که هم شهر و هم روستا براساس ظرفیت هایی که دارند به پیشرفت و آبادانی آن ها توجه شود.

کیفیت آموزش در مدارس روستایی

امروزه آموزش و پرورش، تنها وسیله دسترسی به توسعه و پیشرفت است و توجه به کمیت و کیفیت آموزش و پرورش یکی از عواملی است که در تداوم و تسریع توسعه جامعه در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی سیاسی دخیل می باشد. در این میان آموزش ابتدایی، به عنوان یکی از زیر نظام های آموزش و پرورش و اولین دوره آموزش رسمی و عمومی از اهمیت بیشتری برخوردار است. این دوره را دوره تأدیب، خلاقیت و بروز استعداد های عمومی گفته اند.

به نظر متخصصان تعلیم و تربیت، مهم ترین و اساسی ترین مقطع نظام آموزشی، مقطع ابتدایی است که در ایجاد تحولات اساسی در جوامع و پیشرفت آنها نقش مهمی را ایفا می کند. اما آموزش ابتدایی زمانی در پیشرفت ملت ها مؤثر واقع می شود که کیفیت

مناسبی به آن حاکم باشد. بی تردید کیفیت در نظام آموزش ابتدایی پیش نیاز توسعه منابع انسانی برای جوابگویی به تقاضای تغییرات تکنولوژی در قرن بیست و یک خواهد بود؛ زیرا که یک نظام آموزش ابتدایی ضعیف، کل نظام توسعه سرمایه انسانی را به مخاطره می اندازد، این نظام از یک سو دانش آموزانی تر بیت خواهد کرد که آمادگی لازم برای ورود به دوره ی متوسطه و آموزش عالی را ندارند و از سوی دیگر بزرگسالانی بیسواد تحویل جامعه می دهد، مهمتر از آن به تعداد کافی والدین و مدیرانی که آموزش واقعی دیده باشند برای مشارکت در توسعه تربیت نخواهد کرد.

همچنین « کیفیت نازل آموزش ابتدایی، مانع توسعه منابع انسانی در همه سطوح آموزشی خواهد شد و بر تقاضای اجتماعی آموزش نیز تأثیر منفی خواهد گذاشت. کارآیی را پایین آورده و به اتلاف منابع خواهد انجامید» دوره ابتدایی به لحاظ اینکه پایه و اساس دوره های بعدی را تشکیل می دهد. بایستی از کیفیت لازم برخوردار باشد لیکن وقتی درباره کیفیت آموزش صحبت به میان می آید سوالاتی درباره خانواده، وضع اقتصادی، اجتماعی خانواده، مدیریت، معلم، نسبت دانش آموز به معلم، وسایل کمک آموزشی، بودجه، درصد قبولی و افت تحصیلی مطرح می گردد. هر یک از عوامل مذکور بدون شک در کیفیت آموزشی مؤثرند و مشکل است که برای آنها درصد معین را تعیین نمود. با توجه به رشد تعداد دانش آموزان، بایستی جنبه کیفی آموزش نیز مورد توجه قرار گیرد؛ همچنانکه تقریباً در بیشتر کشورها نگرانی اصلی، کیفیت آموزش و پرورش است؛ مانند اندونزی که در آنجا

حرف اصلی اصلاحات، بهبود کیفیت است و در یوگسلاوی که، کیفیت آموزش، در قلب نوآوری آموزش ابتدایی در دهه های آینده است بررسی و تحلیل مشکلات تحصیلی افرادی که به دلایل مختلف قربانی شرایط و کیفیت نامساعد خانواده، محیط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، شرایط اقلیمی و جغرافیایی می شوند؛ بسیار مهم و ضروری است و وضع نابسامان اکثر روستائیان باعث گردیده که نتوانند رشد فکری و تحصیلی پیدا کنند و اطلاعات و معلومات خود را توسعه و پیشرفت دهند. چه بسیار کودکانی که مجبور شده اند بخاطر کمک به هزینه زندگی خانواده شان درس و تحصیل را رها نمایند و به

کار کردن بپردازند تا بدین وسیله کمکی جهت تأمین معاش خانواده گردند، خستگی بدنی و روانی، کمبود درآمد، اختلافات شدید طبقاتی، اغلب روستائیان را طوری عاصی می کند که هیچ گونه کوشش و علاقه ای نسبت به چگونگی تحصیل فرزندان شان و یا نحوه گذراندن اوقاتشان را از خود نشان ندهند. بر همین مبنا است که می توان از نوعی عقب ننگه داشته شدگی همه جانبه در کودکان محروم سخن گفت. در نظام آموزشی هر کشوری انتظار می رود که همه افراد بدون توجه به موقعیت جغرافیایی و وضع اقتصادی و زبان بتواند از امکانات و منابع آموزشی یکسان، تجهیزات و وسائل کمک آموزشی و فضای آموزش مناسب استفاده کنند. ولی آیا عملاً نیز چنین است؟

هراندازه کار تعلیم و تربیت، آگاهانه تر و با دانش و بصیرت بیشتر توأم باشد، از کیفیت بیشتری برخوردار خواهد بود. مبارزه با بی سوادی در حد دادن شعار و تبلیغ در رسانه ها و ایجاد چند کلاس در روستا نتیجه بخش نخواهد بود. بلکه باید امکانات و مشکلات را شناسایی کرد سپس به دنبال رفع نیازها رفت. چه بسیار دانش آموزانی که به دلایل مختلف امکان تحصیل برایشان فراهم نشده است و مجبور به ترک تحصیل شده اند و این امر فرایند اجتماعی شدن آنها را با خطر مواجه ساخته است. بدون شک آشنا کردن معلمان و دست اندرکاران تعلیم و تربیت با مسائل و دشواری های تحصیلی برای امیدوار کردن آنها جهت غلبه با آن از ضرورت می باشد. بیشتر مدارس ابتدایی در روستا از لحاظ فیزیکی و تجهیزات فاقد جاذبه های برانگیزاننده می باشد و این باعث کاهش علاقه معلمان دوره ابتدایی به امر تدریس شده است طرح ریزی و تنظیم محیط فیزیکی مناسب برای دانش آموزان ابتدایی قسمت مهمی از فلسفه آموزشی محسوب می گردد. محیط مدرسه علاوه بر تأثیر روی دانش آموزان بر روی کار معلم هم مؤثر است و در دوران ابتدایی این تأثیر گذاری بیشتر است. توانایی معلم در مهارت هایش صرفاً موفقیت وی را تضمین نمی کند. بلکه شرایط محیطی کلاس نیز در موفقیت او تأثیرگذار است

از عوامل اثربخش کمیت و کیفیت آموزشی، مدرسه و فضای آموزشی است، زمانی که محیط مدرسه کوچک و دلگیر بوده و فضای فیزیکی مدرسه نامتناسب باشد، مشکلات رفتاری، انضباطی مختلفی مطرح می شود که این امر فشار کاری و روانی مضاعفی را بر

معلمان و دست اندرکاران آموزشی وارد می سازد و موجب فرسودگی شغلی در آنان می گردد. کمبود سرویسهای بهداشتی بر سلامتی دانش آموزان اثر منفی خواهد گذاشت. کمبود تجهیزات و امکانات نامتناسب زمینه ساز افت تحصیلی و یادگیری دانش آموزان در مدارس روستا و مناطق محروم می گردد و عدم استفاده از رنگ آمیزی و فضا سازی متناسب با سن دانش آموزان منجر به کاهش انگیزه و علاقه به یادگیری خواهد شد .

اهمیت نظام آموزش ابتدایی و ضرورت افزایش کارایی آن، پرداختن به برنامه ریزی آموزشیرا ایجاب می کند. انجام این امر مستلزم تشخیص مسائل، نارسائی ها و کاستی های آن از طریق انجام تحقیقات آموزشی است. امروزه نیروی انسانی مؤثر و کارآمد مهمترین سرمایه و از عوامل قدرت هرکشوری محسوب می گردد. بنابراین برای آموزش مؤثر آنها به مدارس مناسب که دارای فضا و امکانات استاندارد باشد، نیاز است. اگر نظام آموزشی، کار آمد نباشد و متناسب با نیازهای زمان پیش نرود، تلاش های آنها برای توانمندسازی نیروی انسانی به نتیجه مثبت نخواهد رسید. کیفیت مناسب فرایند یاددهی-یادگیری، نیاز به امکانات و تجهیزات مناسب را توجیه می نماید. بنابراین تحقیقاتی از این دست که به بررسی کیفیت فضا و عوامل تأثیرگذار برآن بپردازد ضروری به نظر می رسد. اگر نظام آموزشی وضع موجود و وضع مطلوب را دریابد آنگاه می تواند برای دستیابی به آینده بهتر برنامه ریزی نماید. در برنامه ریزی توسعه نظام های آموزشی اعم از آموزش رسمی و غیررسمی منظور داشتن یک نظام ارزیابی از اهمیت خاصی برخوردار بوده است، زیرا رشد و تکامل یک نظام آموزشی مستلزم اطلاع از کار آمدی آن نظام و برنامه ریزی برای بهبود اقدامات در جهت تحقق یافتن هدفهای آموزشی است .

بنابراین امکانات و موقعیت مناسب مدارس می تواند منشاء خلاقیت در دانش آموزان گردد میل به یادگیری در آنها را افزایش دهد. اما موقعیت و امکانات نامناسب مدارس می تواند از جمله عوامل ایجاد بزهکاری در دانش آموزان باشد که دانش آموزان برای جبران ناکامی ها و شکست های تحصیلی خود رو به بزهکاری می آورند تا از این راه احساس موفقیت و توانایی کنند. مسایل عمده مربوط به آموزش در مناطق روستایی را

می توان در موارد متعددی برشمرد. اولین مسئله، تخصیص کم منابع مالی و انسانی است. علاوه بر این گاهی اوقات کودکان برای رفتن به مدرسه ناگزیر از طی مسافتی طولانی هستند. به عنوان مثال، در کشور مصر هنگامی که فاصله مدرسه تا خانه یک کیلومتر بوده است؛ بالغ بر ۹۴ درصد پسران و ۷۲ درصد دختران در مدرسه حضور یافتند، اما با افزایش این فاصله تا حدود دو کیلومتر نرخ یاد شده به ترتیب به ۹۰ تا ۶۴ درصد کاهش یافته است. با توجه به نقش گسترده ای که آموزش و پرورش به عنوان مهم ترین و حساس ترین نهاد اجتماعی می تواند ایفا نماید، تعمیم آموزش و پرورش عمومی به دورترین نقاط جامعه از جمله اهداف نظام آموزشی کشور می باشد، از این رو اهمیت زیر پوشش قرار دادن تمامی لازم التعلیمان و فراهم نمودن فرصت های آموزشی برابر برای همگان روشن می باشد. به همین جهت تمامی راهبردهایی که در زمینه همگانی ساختن آموزش و پرورش به کار می رود، یک هدف را دنبال می کنند و آن بر خورداری برابر همگان از فرصت های آموزش با کیفیت مطلوب می باشد. همچنین پژوهش ها نشان می دهند که کمبود انگیزه های محیطی باعث عدم رشد هوش و تواناییهای ذهنی افراد می گردد؛ و یک محیط زیرک و با هوش تر شاید انسان هایی با هوش تر و زیرک تر پرورش خواهد داد از طرفی نارسا بودن محیط روستا می تواند تفاوت های هوشی را بین کودکان شهری و روستایی ایجاد کند.

تحصیل آسان رویای دانش آموزان روستایی

تحصیل در دنیای امروزی بسیار ضروری و یکی از اولویت های هر دانش آموز است، دانش آموزانی که با اهداف متفاوت در شرایط سخت و یا آسان برای کسب علم و دانش راهی مدارس می شوند.

تحصیل در چه مدرسه ای مهم نیست و نمی تواند دانش آموز را از مسیر موفقیت دور کنند چه بسا دانش آموزانی از دورترین روستاها در شرایط سخت تحصیلات خود را ادامه داده و فرد موفقی در جامعه شده اند و استعداد های آنها در جهت پیشرفت و رسیدن به هدف شکوفا شده است.